

DE IMPEDIMENTO DISPARITATIS CULTUS.

DISTINCTIONIS TRIGESIMÆ-NONÆ SYNOPSIS.

*Nulla tenent illos valido connubia nexu,
Quos retinet dispar religionis amor.*

Sic incipit: *Post hac.*

Sic terminat: *Contrahitur.*

1. **C**onnectitur hæc distinctio cum superiori. In illâ egit Magister de impedimento voti, & ligaminis; & hætenus de his, quæ Matrimonium impediunt respectu, omnis personæ; sed in præsentî determinat de impedimento disparis cultus, quod personas respicit determinatas: ergo rectè consonant.

2. Consequentia probatur: Prius est agere de impedimentis, quæ omnem comprehendunt, sive ambiunt personam, quàm de his, quæ determinatam tantum respiciant, eò quòd de universalibus ad particularia sit congruus descensus; sed Magister in superiori distinctione egit de voti, & ligaminis impedimento; & hætenus de his, quæ Matrimonium retardant respectu omnis personæ: ergo in præsentî distinctione agere de impedimento disparis cultus, quod determinatas respicit personas, reverà est rectam servare methodum.

3. Dividitur præsens distinctio in tres præcipuas partes. In quarum primâ ostendit Magister; quòd dispar cultus reddit personas ad contrahendum inhabiles. In secundâ verò declarat, quomodò vir uxorem, & uxor virum propter peccatum, aut vitium aliquod dimittere possit. In tertiâ autem, & ultimâ statuit, infidelium conjugium non esse ratum; cum fidei fundamento non innitatur.

4. **PRO PRIMÆ** igitur distinctionis partis pleno captu, hoc primum præfigitur assertum: *A personis diversarum religionum Matrimonium simul contrahi non potest.* Quod satis congruè deducitur ex Magistro asserente, disparem cultum, sive religionum diversitatem constituere personas omninò illegitimas ad contrahendum.

Pro-

5. Probat primò Magister assumptum ex lege veteri Exod. cap. 34. & Deut. cap. 7. *Non accipias uxores de filiabus alienigenarum filiis tuis, ne traducant eos post Deos suos.* Ergo in veteri lege erat prohibitum accipere uxorem de filiabus alienigenarum, ne traducerent eos post Deos suos; sed idem periculum modò imminet inter personas diversarum religionum, sive inter fidelem, & infidelem: igitur Matrimonium simul contrahi à personis diversarum religionum non potest.

6. Secundò, etiam probat Magister ex libro 1. Esdræ cap. ult. ubi præcipitur dissolvi conjugia cum alienigenis inita, his verbis: *Separamini à populis terra, & ab uxoribus alienigenis.* Ergo si in veteri lege de alienigenis ducere uxores erat prohibitum; potiori jure in novâ non erit licitum Matrimonium contractum inter personas diversarum religionum, eò quòd nova lex perfectione superemineat veterem.

7. Tertio suadet ex M. P. Augustino lib. 1. de adult. conjug. cap. 2. sic alloquente: *Ne nubat femina nisi suæ religionis viro, vel ne vir talem ducat uxorem. Id enim jubet Dominus, docet Apostulus, utrumque præcipit testamentum.* Sed quòd femina solùm suæ religionis virum, & vir talem ducat uxorem, utrumque præcipit testamentum: ergo femina ducere virum diversæ religionis, & viro talem accipere uxorem, extat in utràque lege prohibitum.

8. Quarto, id ipsum firmat Ambrosius lib. de Abraham Patriarchâ cap. 9. *Cave Christiane Gentili, vel Judæo filiam tuam trade. e: Cave ne Gentilem, vel Judæam, vel alienigenam, id est, hereticam, vel omnem alienam à fide tua, uxorem accersas tibi.* Sed hæc personarum genera à Divo Ambrosio relata, ad diversas, variasque religiones pertinent: ergo ducere ex illis uxorem, Christianis non licet; atque adeò à personis diversarum religionum Matrimonium simul contrahi non potest.

9. Quinto, hoc alio perspicuo testimonio desumpto ex cap. *Si quis, valide præmunit assertum: Si quis Judæa, sive Christiana Judæo, sive Judæa Christiano carnali consortio miscetur, quicumque tantum nefas admiserit, à christiano cœtu prorsus segregetur.* Sed qui carnali consortio ita miscetur, quòd à christiano cœtu prorsus arceri debent, Matrimonium simul contrahere non possunt: ergo cum præfati contrahentes illicò sejungi debeant, nequit inter ipsos verum ac validum elucere conjugium.

10. Sextò tandem ratione roborat intentum Magister: Maxima inter fideles, & infideles reverà distantia viget; quemadmodum inter lucem, & tenebras, Christum Dominum, & Belial, & alia hujusmodi; sed in Matrimonio magna, & specialis intercedit unio, ut ex ipsis in-

N 2

sti-

stitutione constat: ergo cum magna, specialisque unio non aptè cum maximâ cohæreat distantia, Matrimonium inter dispares cultu, sive religione celebratum, erit irritum, & nullum.

11. Sed oppones primò ex Apostolo 1. Corinth. cap. 7. dicente: *Ego dico, non Dominus, si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Sed hic Apostolus Matrimonium inter fidelem, & infidelem commendat: igitur per dispares cultu, & religione verum ac validum contrahitur Matrimonium.

12. Respondet Magister, Apostolum exponendum fore de Matrimonio in infidelitate celebrato ab infidelibus, quorum alter postea fidelis factus est, altero in infidelitate persistente; tunc enim potest fidelis infidelem dimittere propter fornicationem spiritualem infidelitatis; vel potest eam retinere pro spe conversionis, & hoc Apostolus consulu. Cæterum conclusio apposita intelligitur de iis, qui in dispari religione, ritu, aut fide existentes, Matrimonium contrahere tentant; nam tunc fideli nulla datur facultas ad contrahendum cum infideli, eò quòd ab initio fuerit Matrimonium celebratum contra jus, legemque Domini, ut passim sentiunt in litterâ Patres.

13. Oppones secundò ex Genes. cap. 14. ubi Joseph cum muliere Ægyptiaca Matrimonium contraxit, & tamen nulla fuit animadversione dignus. Similiter cap. 12. Numer. refertur, Moysen cum Æthiopsâ muliere conjugium celebrasse; sed præfati contrahentes, etsi in veteri lege, erant diversi cultus, & religionis: ergo quòd sic contrahentes in novâ existant lege, non poterit Matrimonium retardare.

14. Respondetur negando Consequentiam, & instantiæ simile. Nam in veteri lege cultus disparitas non præstabat impedimentum simpliciter, sed ubi imminabat periculum, & iudicium Dei urgebat, sive imponebatur præceptum; cum ergo in conjugibus à Joseph & Moysese celebratis, nullum ex apposis intercesserit impedimentum, eorum Matrimonia fuerunt valida: At in lege Evangelii, etsi cultus disparitas simpliciter non impediât; tamen ob vitiationem periculi, & diversitatem Sacramenti baptismi, necnon Ecclesiæ prohibitionem omninò Matrimonium retardare videtur.

15. Oppones tertio: Sic se habent disparitas, sive morum diversitas, ac cultus disparitas, sive fidei diversitas; sed morum disparitas non impedit Matrimonium contrahendum, nec contractum dirimit: ergo cultus, sive fidei disparitas nequit Matrimonium contrahendum retardare, nec contractum dirimere.

16. Respondetur concessâ Majori, negando Consequentiam, &

paritatem. Nam disparitas cultus; sive fidei constituit diversitatem Sacramentorum; non sic morum disparitas; quia boni, & mali conveniunt in Sacramentis. Et quanvis disparitas cultus semper non constituat disparitatem in Sacramentis; nihilominus impedit Matrimonium contrahendum, & simul contractum dirimit, ex Ecclesiæ decreto, ob fornicationis spiritualis periculum haud dubiè ex infidelitate ortum.

17. Oppones quarto: Matrimonium solum ab aliquo retardari valet impedimento, dum ipsius bonis obfistit; sed cultus disparitas nulli Matrimonii bono obfistit: igitur cultus disparitas non invalidat Matrimonium. Minor probatur: Cultus disparitas non officit bono prolis, quia ad cultum Dei debite educari potest; nec bono fidei, cum possit absque everfionis periculo celebrari; nec Sacramenti bono, quia ex parte fidelis natum est Matrimonium esse ratum, & insolubile: ergo cum cultus disparitas nulli Matrimonii bono obfistat, sic celebratum, erit omninò validum.

18. Respondetur negando Minorem, & ejus probationem. Nam disparitas cultus triplici Matrimonii bono penitus obfistit. Primò proli, quia alter conjugum facile impedire posset, ne proles cultui dedicaretur divino. Secundò Sacramento, quia ex parte fidelis Matrimonium natum est esse ratum, & insolubile, cum bene fundatum sit supra Sacramentum fidei; ex parte verò infidelis Matrimonium est contritum, sive ad nihilum redactum, eò quòd nullum sit Sacramentum supra quod fundari valeat. Unde Matrimonium inter dispares cultu, sive religione contractum, nullum prorsus censetur, uti tribus ipsius bonis undequaque noxium.

19. Oppones quinto: Sancta Monica Divi Augustini dupliciter mater duxit in Matrimonium virum infidelem, ut passim historici referunt; sed si fideli infidelem ducere non liceret, hoc à Sanctissimâ Augustini parente operatum non foret: ergo fideli cum infideli contrahere haud dubiè licet.

20. Respondent communiter Doctores negando Minorem, & Consequentiam. Quia Diva Monica potuit ex ignorantia à peccato excusari: Unde consentaneè iis inferunt, Matrimonium inter fidelem, & infidelem non esse irritum jure naturali, sive divino, aut ecclesiastico scripto, sed solum ex consuetudine Christiani populi vim legis obtinente.

21. Verum, cum Magistri littera aliquibus aliquantò hic subobscura videatur; sive de Matrimonio fidelis cum infideli inito universaliter

ter loquatur, operæpretium duximus, obiter ea expendere, quæ modò ad rem attinent. Infideles enim in duplici sunt differentiâ. Alii baptizati, ut hæretici; alii verò non baptizati, ut sunt gentiles, & pagani. His suppositis.

22. Dicimus ergò, tria in hâc materiâ, apud Catholicos, pro comperito haberi. Primò, Matrimonia fidelium cum infidelibus, sive baptizatis, sive non baptizatis illicita fore. Secundò, Matrimonia fidelium cum infidelibus non baptizatis, non solum illicita, verum & irrita ac nulla prorsus existere. Tertio, Matrimonia fidelium cum hæreticis baptizatis esse quidem illicita, non tamen irrita. In hunc discursum modum circa hoc impedimentum Doctores.

23. Tandem, etsi Matrimonium Catholici cum hæreticâ sit validum, meritò arbitratur illicitum propter contrahentium indispositionem. Nam unus conjugum est in peccato propter pertinaciam suam in hæresi; & alter similiter, quia ministrat Sacramentum peccatori publico, & se exponit periculo subversionis; imò plerique existimant, Papam non posse dispensare, Catholicum ducere cum hæretico, eò quòd vi naturalis juris teneatur quis reverenter sumere, & Sacramentum conferre, quòd fieri non valeret, si fidelis cum infideli contraheret; tamen ubi consuetudo sic contrahendi viget, non est peccatum. Et hæc de primâ distinctionis parte sufficiant.

24. PRO SECUNDÆ verò partis perfectâ indagine, hoc aliud apponitur assertum: *Nonnulla extant vitia ultra infidelitatem, per quæ vir uxorem, & uxor virum dimittere potest.* Hoc deducimus ex Magistro sedulo inquirente: An ob aliud vitium, quàm infidelitatem possit unus conjugum alium dimittere? Et respondet, quòd vir uxorem, & uxor virum ob alias illicitas concupiscentias, quæ animam à Deo aberrare faciunt, dimittere potest.

25. Primò probat ex Augustino lib. 1. de Serm. in monte Domini, & habetur dist. 28. q. 1. cap. *Idololatria*, dicente: *Idololatria, & quævis noxia superstitio fornicatio est.* Sed Dominus, fornicationis causâ, permittit viro dimittere uxorem, non tamen iussit: ergo cum idololatria, & quævis alia noxia superstitio sit fornicatio, non solum ob istam, quæ est carnis, verum & illam, quæ est mentis, poterit vir uxorem dimittere; sed sub mentis fornicatione, non solum comprehenditur infidelitas, sed quadam aliâ illicitâ concupiscentiâ, quæ animam à Deo aberrare faciunt: ergo præter infidelitatem, alia donantur vitia, per quæ vir uxorem, & uxor virum dimittere valeat.

26. Secundò probat ex eodem Augustino ibidem sic venisse allo-

quen-

quente: *Si infidelitas fornicatio est, & idololatria infidelitas, & avaritia idololatria; non est dubitandum, & avaritiam fornicationem esse.* Ergo si causâ fornicationis licet viro dimittere uxorem; & avaritia, juxta Augustinum, est fornicatio, idolorumque servitus, poterit vir dimittere uxorem, & è contra non solum propter infidelitatem, sed propter avaritiam, aliaque facinora.

27. Tertio ex ipso M. P. Doctorum Aquilâ lib. de fide, & operibus, cap. 16. sic iterum iterumque probat: *Si uxor viro suo dicat; non ero uxor tua, nisi ex furto mihi divitias aggreges; vel nisi solita lenocinia exerceas, posse dimitti, vel si alia similia facinora à viro expetatur.* Sed hæc reverà alia ab infidelitate sunt vitia, ut ex se liquet: ergo ob alia vitia, quæ præter infidelitatem animam perniciosè corrumpunt, potest unus conjux alium dimittere.

28. Sed dices: Vix de secularibus personis inveniuntur aliqua, quæ aliquandò non peccent: ergo si uxor virum, & vir uxorem dimittere posset ob quædam illicitas concupiscentias; sive flagitia alia ab infidelitate, proculdubio ferè Matrimonia cuncta possent & tori licite separari; sed hoc absolum rationi videtur: ergo & quòd vir uxorem, & uxor virum hoc aliud scelus ab infidelitate diversum dimittere possit.

29. Respondetur negando Consequentiam cum Seraphico Doctore. Nam fornicatio, ob quam licet viro dimittere uxorem, in triplici valet contemplari sensu. Primò, quatenus est peccatum circa actum carnis, ut dum quis non cum suâ, sed alienâ coit uxore; & tunc fieri potest divortium etiam pro unico solo actu, si probari possit. Secundò, in quantum fornicatio dicitur idololatria, quemadmodum Sancti Prophetæ ipsos idololatrias meretricibus fornicariis passim comparant; & tunc fieri potest divisio, si conjux in illâ perseverare intendat, eò quòd sit via ducendi ad corruptionem.

30. Tertio, appellantur fornicatio omnis concupiscentia inordinata, quæ offenditur Deus; & propter hanc etiam potest vir dimittere uxorem, & è contra, si in damnum conjugis sit, præbens ipsi occasionem scandali, ut dum non vult cum eo pacare vivere, nisi consentiat male facere. In hâc etenim trinâ acceptione intelligitur fornicatio, propter quam licet viro dimittere uxorem, & uxori virum; nam ob alia peccatorum genera non potest conjux alium dimittere, nec quantum ad torum, nec quantum ad cohabitationem, nisi ingentem ruinæ occasionem inferrent, & gravi de lapsu vehementer timeretur.

31. Postea, consimiliter iis inquit Magister, si fidelis infidelem dimittat, vel infidelis à fidele recedat, utrum liceat fidele aliam ducere?

Et

Et pro exactâ dubii resolutione, tam in affirmantis, quam negantis partis subsidium arguit disertè Magister in litterâ.

32. Primò pro negante parte sic ex Ambrosio sup. cap. 7. Corinth. 1. discursat Magister: *Si disceditis adinvicem, & aliis copulatis, adulteri estis, & filii vestri spurii.* Ergo si dum fidelis infidelem dimittit, vel infidelis à fideli recedit, & hic aliam ducit, reverà mœchatur, & filii ejus arbitrantur spurii; rectè deducitur, fidelem conjugem sic ab infideli recedentem non posse aliam ducere.

33. Secundò ex eodem Ambrosio ibidem, & habetur dist. 28. q. 2. cap. 1. iterum sic arguit Magister: *Si quis habuerit uxorem virginem ante baptismum, vivente illa, post baptismum alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo solvuntur, non conjugia.* Ergo si in baptismo solvuntur crimina, & non conjugia, non poterit fidelis dum infidelem dimittit, vel dum infidelis à fideli recedit, aliam ducere.

34. Pro affirmante verò parte similiter urget primò Magister ex Ambrosio, qui obujum se dat superiori decisione in Glosâ 1. Corinth. h. cap. 7. dicente: *Si infidelis discedit, discedat; non enim est servituti subjectus frater, aut soror in hujusmodi; quia non debetur reverentia conjugii ei, qui horret Authorem conjugii.* Ergo si infidelis Authorem conjugii horret; & idcirco ipsi non debetur reverentia conjugii, non incongruè deducitur, quòd dum fidelis ab infideli discedit, vel ab isto dimittitur; liceat fideli aliam ducere.

35. Secundò, alio Ambrosii egregio testimonio in textûs litterâ adducto iterum urget Magister: *Non est enim ratum Matrimonium, quod sine devotione Dei est; & ideo non est peccatum ei, qui dimittitur propter Deum, si alii se copulaverit. Infidelis autem discedens, & in Deum peccat, & in Matrimonium, nec est servanda ei fides conjugii.* Ergo si infideli discedenti non est servanda Matrimonii fides, eò quòd in Deum, Matrimoniumque peccet; & hoc sine devotione Dei sit ab illo contractum; poterit utique fidelis aliam ducere uxorem absque ullâ criminis notâ, dum infidelem dimittit, vel hæc ab illo discedit. His pro negante, affirmanteque parte juxta Magistrum perpensis.

36. Sic suum jam appetit sensum pro autoritatum Ambrosii concordiam Magister. Si enim fidelis dimittat infidelem volentem secum cohabitare sine injuriâ Creatoris, non poterit aliam uxorem ducere, eâ vivente, quanquam dimittere possit; si verò nolit cohabitare sine injuriâ Creatoris, & discedat, non tenetur sequi discedentem, sed licet ei alteram ducere.

37. Hæc hæctenus dicta sunt de iis, qui in infidelitate conjuncti sunt.

sunt. Cæterum, si uterque fuerit fidelis Matrimonio copulatus, & postea alter eorum à fidelitate discesserit, & fidelem reliquerit, non tenetur sic dimissus discedentem infidelem sequi; tamen illâ vivente, non potest aliam ducere, quia inter eos verum ac validum Matrimonium eluxit, quod dissolvi non potest. Et hæc de secundâ distinctionis parte satis sint dicta.

38. PRO TERTIÆ autem, & ultimæ distinctionis partis ostensione, hoc tertium statuitur assertum: *Inter infideles verum ac legitimum Matrimonium viget, non verò ratum.* Primam asserti partem probat primò Magister ex Apostolo 1. Corinth. cap. 7. hortante conjugem ad fidem conversum manere cum conjugate infideli volente cohabitare cum illo; sed si verum ac legitimum Matrimonium infidelis cum infideli non contraheret, ad cohabitandum cum conjugate infideli non hortaretur Apostolus conjugem ad fidem conversum: igitur infidelis cum infideli verum ac legitimum contrahit Matrimonium.

39. Secundò probat ex Augustino lib. de fide, & operib. cap. 16. & habetur dist. 28. q. 1. præfati conjugii veritatem iis supponente verbis: *Uxor legitima societate conjuncta sine ulla culpa relinquitur, si cum viro Christiano permanere noluerit.* Sed legitima societatis conjunctio verum ac legitimum Matrimonium constituit: ergo quia inter infideles legitimum viget conjugium.

40. Tertio ratione non ignobili suadet assumptum Magister: Illud verum ac legitimum censetur conjugium, quod à legitimis contrahitur personis; sed infideles sunt legitimæ personæ, ut possint conjugium contrahere: ergo infidelium conjugium certè legitimum arbitratur. Minorem probat: Illud dicitur legitimum Matrimonium, quod legali institutione, vel Provinciæ moribus, non contra jussionem Domini contrahitur; sed infidelium conjugium contrahitur ab ipsis juxta legalem institutionem, moresque Provinciæ, non autem contra Domini jussionem: igitur infideles legitimæ arbitrantur personæ pro conjugio contrahendo; ac proinde verum ac legitimum ab omnibus censeri debet.

41. Secundam asserti partem, nempe, quòd infidelium conjugium non sit ratum, etiam probat Magister in litterâ, quanquam obiter. Primò: Illud Matrimonium non dicitur ratum, quod ob fidei defectum, id est, baptismi, non est Sacramentum; sed infidelium Matrimonium ob fidei defectum, sive baptismi, non est Sacramentum, ut ex se claret: igitur infidelium Matrimonium non est ratum, quamvis verum ac legitimum sit.

42. Secundò: Ratum nequit dici conjugium, quod aliquandò dif-